Prospecțiuni arheologice în bazinul inferior al Cogâlnicului (raionul Rezina)*

Mihail BĂȚ, Sergiu SERBINOV, Vladimir CHITIC

În anii 2020-2021, pe parcursul cercetării siturilor arheologice din regiunea Nistrului Mijlociu, au fost întreprinse periegheze arheologice în bazinul inferior al râului Cogâlnic, pe raza satelor Cogâlniceni, Pereni și Bușăuca din raionul Rezina. Investigațiile au avut drept scop reperarea și poziționarea GPS a siturilor descoperite în anii '80 ai secolului trecut, dar și verificarea stării lor de conservare și a stadiului actual al degradării. Ca urmare a cercetărilor efectuate, au fost furnizate date arheologice despre un sit fortificat și cinci așezări rurale datând din epoca eneolitică, epoca fierului, epoca romană, până în epoca medievală.

Situl fortificat **Cogâlniceni „Cetățuie"** (47°38'15.42"N; 28°49'41.81"E**) este amplasat pe panta vestică a unui promontoriu de formă quasi-triunghiulară, ce se înalță la nord-est de marginea satului. A fost descoperit în 1981 de I. Hîncu, care observa, în acel an, că valul atingea pe alocuri înălțimea de 1,50-2,00 m, iar șanțul avea adâncimea de cca 1,00 m. În 2018, colaboratorii Laboratorului „Tracologie" al Universității de Stat din Moldova întreprind noi investigații de suprafață. Plecând de la imaginile satelitare disponibile, au fost reperate în teren vestigiile sistemului defensiv. Prin urmare, s-a stabilit că fortificația avea o formă quasi-ovală, cu dimensiunile 177×105 m. Totodată, s-a constatat că ruinele sistemului defensiv au fost grav afectate de-a lungul timpului de lucrările agricole. Astfel, în urma cercetărilor efectuate, s-a remarcat că înălțimea valului perimetral constituie doar 0,30-0,50 m, resturile fiind dispersate pe o lățime de 12 m pe tot traseul liniei defensive. Recent, în colaborare cu Centrul Arheoinvest de la Institutul de Cercetări Interdisciplinare al Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași (România), au fost realizate măsurători geofizice și achiziționate fotografii aeriene

* Comunicarea a fost realizată în cadrul proiectului 20.80009.1606.14 „Patrimoniul arheologic din epoca fierului în regiunea Nistrului Mijlociu și bazinul râului Cogâlnic: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică".

** Coordonatele GPS prezentate în acest rezumat reprezintă, în mod ipotetic, punctul central al siturilor sau al răspândirii vestigiilor arheologice, făcându-se abstracție de încadrarea cultural-cronologică.

de detaliu, dar și periodice, pentru modelarea digitală a terenului. Materialele arheologice recoltate în timpul perieghezelor din anii 2020-2021 sunt reprezentate de piese din piatră și fragmente de amfore grecești. Cele mai numeroase sunt însă fragmentele ceramice, care provin de la vase modelate cu mâna, databile din a doua epocă a fierului. Perioada de edificare și funcționare a fortificației urmează a fi stabilită în cadrul campaniilor viitoare. De asemenea, trebuie să menționăm că situl fortificat Cogâlniceni „Cetățuie" este amenințat în continuare de a fi distrus prin lucrările agricole intensive anuale, care se desfășoară pe întreaga sa suprafață.

Așezarea deschisă **Cogâlniceni I** (47°38'22.14"N; 28°49'47.67"E) este situată la nord-est de fortificația menționată mai sus. Situl a fost descoperit în 2018 de către I. Niculiță, A. Zanoci și M. Băț. În baza vestigiilor de la suprafața solului, s-a presupus că locuirea s-a răspândit pe o suprafață de cca 250×165 m, unde au fost atestate fragmente de ceramică de factură getică și medievală. Similar așezării fortificate din apropiere, suprafața așezării deschise Cogâlniceni I este afectată de lucrări agricole intensive.

Un alt obiectiv cercetat este situl **Cogâlniceni II** (47°38'12.28"N; 28°48'20.72"E). Acesta este situat pe o terasă joasă, aflată pe partea stângă a confluenței râului Cogâlnic cu un mic pârâu afluent, la cca 1 km est de satul Cogâlniceni. Urmele de locuire preistorică în acest loc au fost identificate pentru prima dată în anul 1987 de A. Vâsoțki, care repertoria trei situri pe o suprafață de cca 800×100 m – Cogâlniceni I, Cogâlniceni II și Cogâlniceni VII. Vestigiile arheologice colectate pe parcursul cercetărilor din anii 2020-2021 au confirmat ipoteza, enunțată anterior de A. Zanoci, că în acest loc a existat o locuire de tip răsfirat cu mai multe nuclee de răspândire a materialelor, care ar putea reprezenta urmele unor posibile structuri arheologice. Ruinele unei asemenea structuri au fost atestate în partea de sud-est a sitului, de unde au fost recuperate mai multe fragmente de lut ars din lipitura pereților. Printre vestigiile aferente construcției recuperate de la suprafața solului se remarcă două fragmente de amfore grecești și un fragment de oală de factură getică. Prin urmare, structura în cauză poate atribuită preliminar comunităților getice din această regiune. De pe suprafața sitului au mai fost recuperare piese din piatră și fragmente ceramice, specifice culturii traco-getice și Sântana de Mureș-Cerneahov. Și în acest caz s-a constatat că întreaga suprafață a așezării este afectată de lucrările agricole.

Situl **Cogâlniceni III** (47°38'18.50"N; 28°48'45.77"E) este amplasat la marginea de nord-est a satului omonim, la cca 300 m est de situl precedent.

A. Vâsoțki, descoperitorul sitului, a documentat, în anul 1987, patru gropi în partea de sud a așezării, zonă afectată atunci de alunecările de teren. În scopul salvării unui cuptor identificat în umplutura unei gropi, acesta întreprinde un mic sondaj arheologic, care îi permite să atribuie instalația de foc epocii eneolitice. Fragmentele descoperite prin cercetarea de suprafață din anii 2020-2021 aparțin epocilor eneolitică, a fierului și romană. Starea de conservare a sitului este similară celor descrise anterior.

Așezarea **Cogâlniceni IV** (47°38'32.83"N; 28°49'34.76"E) este situată între sat și panta lină de nord-est a platoului „Cetățuie". Denumirea nouă, propusă pentru repertoriere, înlocuiește și înglobează siturile Cogâlniceni V și VI, identificate anterior de A. Vâsoțki, în anul 1987. Inventarul arheologic recuperat este reprezentat de fragmente ceramice preistorice atipice, care, cu un anumit grad de probabilitate, pot fi atribuite epocii fierului. Suprafața sitului este împădurită.

Punctul **Pereni** (47°39'1.33"N; 28°47'29.07"E) a fost introdus în circuitul științific în anul 1987 de A. Vâsoțki, care îl atribuie celei de-a doua epoci a fierului. Așezarea este situată la marginea de sud-est a satului omonim, pe o terasă înclinată spre sud și est, la confluența râului Cogâlnic cu un afluent mic de dreapta. De pe suprafața cercetată în 2020 au fost recuperate un fragment de fusaiolă și fragmente ceramice caracteristice culturii getice. De asemenea, menționăm și descoperirea unor porțiuni de amforă, care provin de la recipiente datate cu sec. III p. Chr.* În prezent, suprafața sitului este acoperită de parcele agricole aferente satului.

O serie de puncte arheologice, repertoriate de A. Vâsoțki, în 1987, în bazinul Cogâlnicului (Cogâlniceni VIII, Cogâlniceni IX, Cogâlniceni X, Bușeuca I și Bușeuca II), nu au putut fi identificate prin cercetările perieghetice din anii 2020-2021. Degradarea siturilor, survenită de-a lungul timpului, ca urmare a lucrărilor agricole intensive, dar și înțelenirea pământului a făcut imposibilă „redescoperirea" lor.

Rezultatele obținute recent în microzona Cogâlniceni urmează a fi completate cu noi investigații, precum măsurători geofizice, prospecțiuni aeriene și sondaje arheologice, care vor fi utile în cercetarea habitatului uman din perioada preistorică, cu precădere din epoca fierului.

---

* Apreciere de dr. V. Vornic, căruia îi mulțumim și pe această cale.